

Ökning av nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling bland flickor under pandemiåret 2021

Socialstyrelsen har under flera år bevakat trenden av psykiatriska tillstånd bland barn och unga vuxna. Enligt uppgifter som inrapporteras till myndighetens patientregister om specialiserad öppenvård och heldygnsvård har nya fall av depressioner och ångestsyndrom ökat under lång tid. Ofta blir tillstånden långvariga eller kroniska och får till följd att barn och unga vuxna som totalt sett har diagnoserna har ökat genom åren¹. Ökningen har skett inom en bred grupp av unga, vilket kan tala för att orsakerna bakom ökningen kan finnas i miljöer där de flesta barn eller unga vuxna vistas².

Mot bakgrund av utvecklingen har frågor väckts i vilken mån covid-19-pandemin kan ha lett till en ökad psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna. Särskilt finns det farhågor om att självskada, med eller utan suicidavsikt, kan komma att öka i pandemins efterverkningar³.

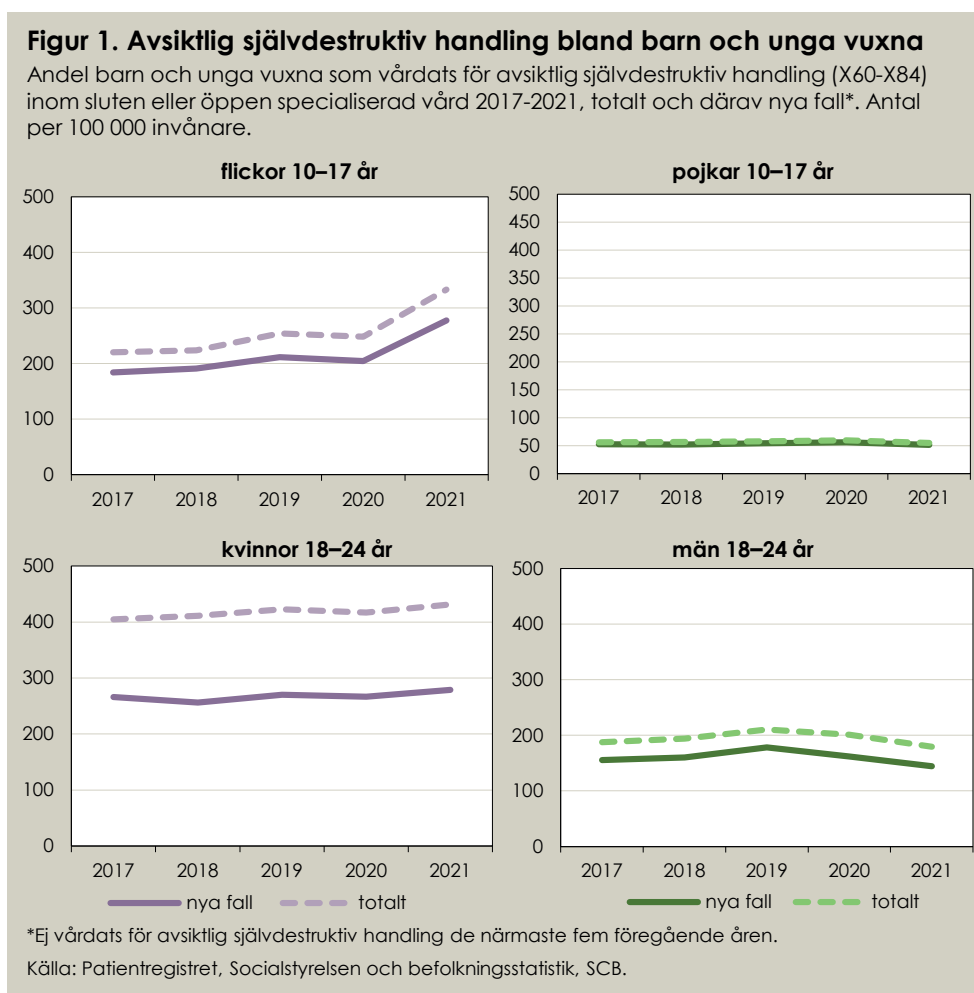
Socialstyrelsen har i detta faktablad närmare studerat avsiktlig självdestruktiv handling bland barn och unga vuxna under pandemiåren 2020 och 2021. En avsiktlig självdestruktiv handling kan innefatta en självskada med suicidavsikt (suicidförsök) eller en självskada utan suicidavsikt⁴.

Ökning av självskada bland flickor

I Figur 1 redovisas andelen barn och unga vuxna som har vårdats för en avsiktlig självdestruktiv handling, både totalt och därav nya fall. Totalt inkluderar alla fall av självskada, oavsett om en självskada har förekommit tidigare eller inte⁵.

- 1 Inrapporterade depressioner och ångestsyndrom bland barn och unga vuxna – utvecklingen till och med 2018. Socialstyrelsen, 2020.
- 2 Mot ett system för verksamhetsuppföljning av psykiatriområdet – Delrapport 2011. Kapitlet "Epidemiologiska underlag för uppföljning av psykiatriområdet". Socialstyrelsen, 2011.
- 3 a) Dupe' et al. Suicide behaviors during the COVID-19 pandemic: A meta-analysis of 54 studies. *Psychiatric research*. 2021;301. b) Gunell D et al. Suicide risk and prevention during the COVID-19 pandemic. *The Lancet*. 2020;7.
- 4 Avsiktlig självdestruktiv handling (klassifikation enligt ICD-10, X60-X84) är i faktabladet synonymt med självskada med eller utan suicidavsikt.
- 5 För att en självskada ska klassas som ett nytt fall i studien får en självskada inte ha förekommit någon gång 5 år tidigare.

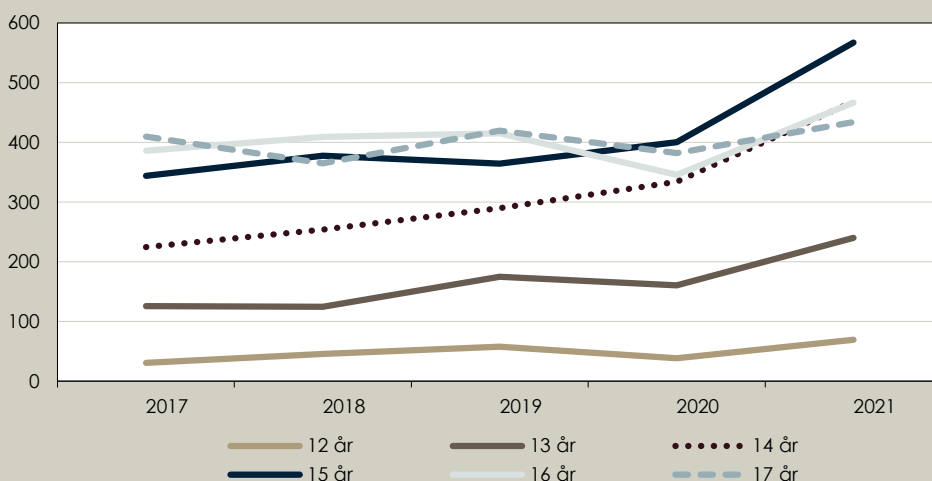
För flickor 10–17 år skedde en tydlig ökning av nya fall under 2021 jämfört med tidigare år (Figur 1). I övriga grupper fanns inte motsvarande ökning utan andelen har varit oförändrad eller till och med minskat något (män 18–24 år).

Det är framförallt bland flickor i åldrarna 12–17 år som nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling har ökat (Figur 2). I åldrarna 13–16 år ökade fallen med 40–50 procent mellan 2020 och 2021. Motsvarande ökning för flickor 12 år var nära 80 procent medan ökningen för flickor 17 år var mindre, knappt 15 procent. Till antal rör det sig om totalt 1 308 nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling under 2021. Ökningen har skett i flertalet regioner (Figur 3). När det gäller flickor 10–11 år var de nya fallen mycket färre, och så få att dessa inte redovisas i faktabladet.

Figur 2. Nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling, flickor 12–17 år

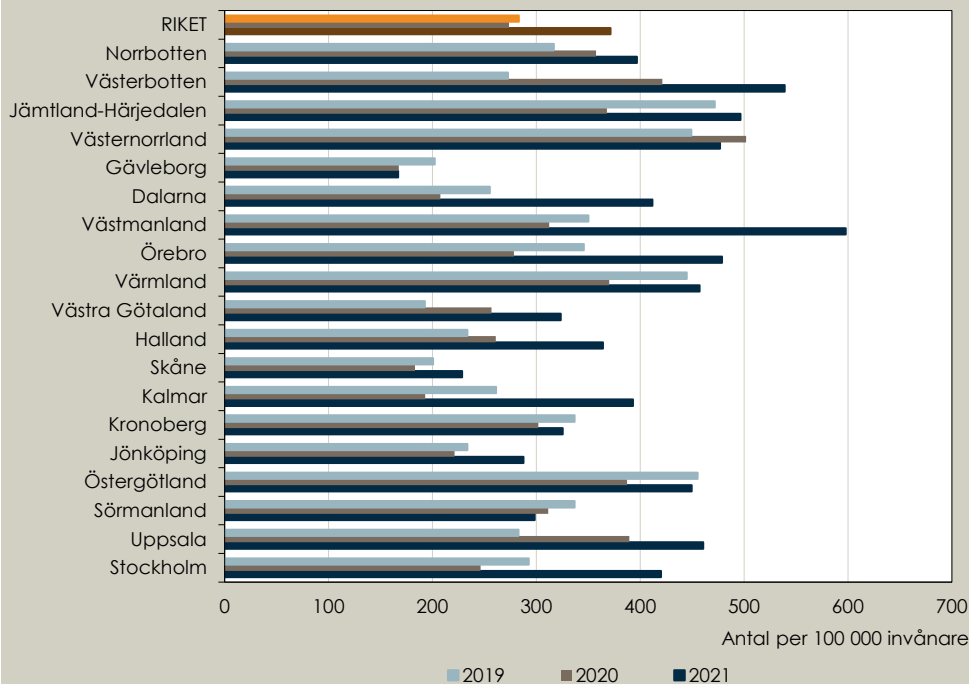
Andel flickor 12-17 år som för första gången under en fem års period vårdas för avsiktlig självdestruktiv handling (X60-X84) inom slutna eller öppna specialiserad vård. Antal per 100 000 invånare.

Källa: Patientregistret, Socialstyrelsen och befolkningsstatistik, SCB,

Figur 3. Nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling, flickor 12-17 år

Andel flickor 12-17 år som för första gången under en fem års period vårdas för avsiktlig självdestruktiv handling (X60-X84) inom slutna eller öppna specialiserad vård 2019-2021 efter folkbokföring (län). Antal per 100 000 invånare

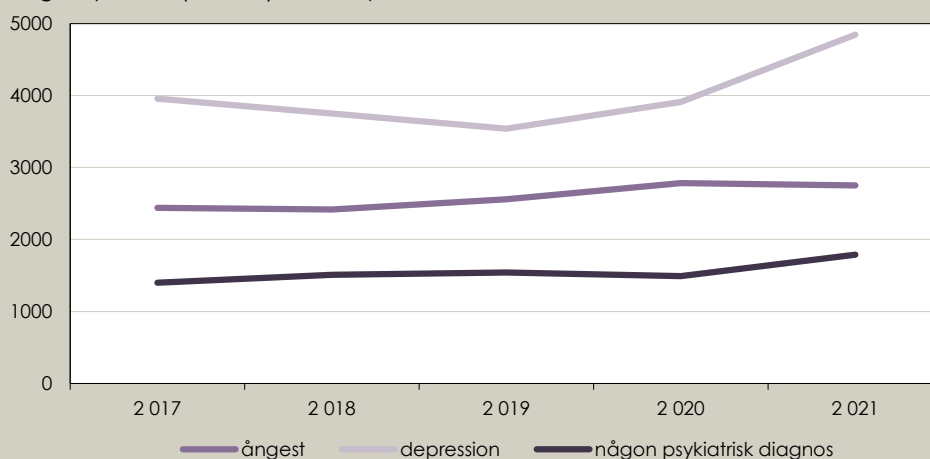
Källa: Patientregistret, Socialstyrelsen och befolkningsstatistik, SCB,

Nya fall både bland odiagnostiserade och de med tidigare psykiatrisk diagnos

I Figur 4 redovisas andelen nya fall av självskada, med eller utan suicidavsikt, bland flickor 12–17 år som tidigare har vårdats för depression, ångestsyndrom eller någon psykiatrisk diagnos. Ökningen av avsiktlig självdestruktiv handling skedde framförallt bland flickor med tidigare depression.

Figur 4. Nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling, flickor 12–17 år MED tidigare psykiatrisk diagnos

Andel flickor 12–17 år som för första gången under en fem års period vårdats för avsiktlig självdestruktiv handling (X60-X84) inom sluten eller öppen specialiserad vård och som tidigare vårdats för någon psykiatrisk diagnos* (F1-F9), depression (F32-F39) eller ångestsyndrom (F40-F48)**. Antal per 100 000 invånare.

*F1-F9 som huvud- eller bidiagnos i sluten eller öppen specialiserad vård.

**För depression och ångestsyndrom avses huvuddiagnos i sluten eller öppen specialiserad vård.

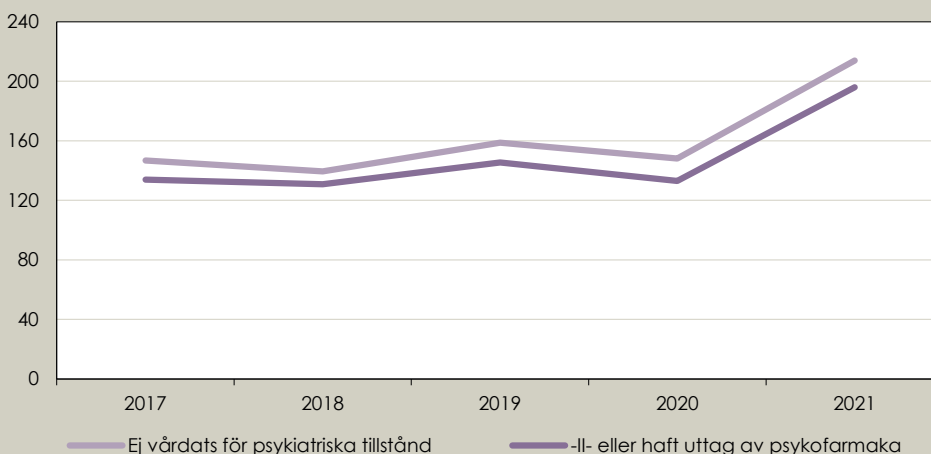
Källa: Patientregistret, Socialstyrelsen och Utbildningsregistret, SCB.

Det har även skett en ökning av nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling bland flickor som tidigare har varit odiagnostiserade. Figur 5 visar flickor som inte tidigare har vårdats för en psykiatrisk diagnos inom specialiserad öppenvård och heldygnsvård *eller* har haft något uttag av psykofarmaka. Här har uttag av psykofarmaka fått vara indikation på om psykisk ohälsa har handlagts inom primärvården, varifrån Socialstyrelsen inte får diagnoser inrapporterade⁶. Jämfört med flickor som tidigare var diagnostiserade var andelen nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling lägre bland odiagnostiserade flickor men ökningen var, relativt sett, större bland de odiagnostiserade flickorna jämfört med de som var diagnostiserade sedan tidigare.

⁶ De flickor som eventuellt handlagts inom primärvården för psykisk ohälsa utan att läkemedel har förskrivits har Socialstyrelsen inga uppgifter om.

Figur 5. Nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling, flickor 12–17 år UTAN tidigare psykiatrisk diagnos

Andel flickor 12–17 år som för första gången under en fem års period vårdats för avsiktlig självdestruktiv handling (X60-X84) inom slutet eller öppen specialiserad vård och som inte vårdats för psykiatriska tillstånd* eller haft uttag av psykofarmaka** under fem föregående år. Antal per 100 000 invånare.

*ICD-10: F1-F9 (huvud- eller bidiagnos, slutet eller öppen specialiserad vård).

**ATC: N05A (exkl. N05AN), N05B, N05C, N06A, N06BA (exkl N06BA07), R06AD01, R06AD02.

Källa: Patientregistret och läkemedelsregistret, Socialstyrelsen samt Utbildningsregistret, SCB.

Vanligt med avsiktlig självdestruktiv handling genom förgiftning

För majoriteten av flickor var *förgiftning* huvuddiagnos⁷. Den vanligaste tilläggs-koden (yttre orsaken) till huvuddiagnosen var *avsiktlig självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för andra och ospecificerade droger, läkemedel och biologiska substanser*. I de fall det inte rörde sig om förgiftning gällde ökningen *avsiktlig självdestruktiv handling med skärande eller stickande föremål*.

Första vårdtillfället på grund av en avsiktlig självdestruktiv handling var i huvudsak en somatisk akutmottagning där huvuddiagnos och tilläggs-kod registrerades. En psykiatrisk diagnos fastställdes normalt sett något senare i vårdkedjan och då inom barn- och ungdomspsykiatrin, oavsett om en sådan diagnos fanns sedan tidigare eller inte. Betydligt färre flickor hade som första vårdkontakt barn- och ungdomspsykiatrin vid avsiktlig självdestruktiv handling även om det förekom och också ökade under 2021.

Viktiga slutsatser

- I ett tidigt skede av covid-19-pandemin fanns inga tydliga indikationer på någon större påverkan av pandemin på barns och unga vuxnas psykiska hälsa. Generellt skedde en minskning av personer som för första gången förväntades att söka vård för ett psykiatriskt tillstånd under 2020 utifrån incidens i befolkningen⁸. Inte heller fanns det då någon tendens till ökning av avsiktlig självdestruktiv handling. Mot bakgrund av detta har det funnits farhågor om att effekter av pandemin istället kan komma längre fram.

⁷ Huvuddiagnos avser det tillstånd som har behandlats och utretts, och varit huvudorsak till vårdtillfället.

⁸ Psykiatriska tillstånd och psykofarmaka under coronapandemin. Socialstyrelsen, 2020.

- Det har enligt denna studie skett en tydlig ökning av nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling, oftast genom förgiftning, bland flickor i pandemins efterverkningar. Ökningen har skett i de flesta av landets regioner. I linje med denna studie redovisar Giftinformationscentralens rapport för 2021 en stor ökning av antalet frågor om avsiktlig självdestruktiv handling bland flickor i det yngre åldersspannet 10–14 år⁹. Pojkar och unga vuxna har inte visat på motsvarande ökning av avsiktlig självdestruktiv handling under 2021.
- Ökningen av nya fall av avsiktlig självdestruktiv handling har skett både bland flickor som tidigare var odiagnostiserade med ett psykiatriskt tillstånd och flickor som sedan tidigare har diagnostiserats, ofta med depression. Att självskada har ökat tyder på en försämrad psykisk hälsa bland flickor under pandemiåret 2021. Ökningen väcker oro mot bakgrund av att det finns ett tydligt samband mellan självskada, oavsett suicidavsikt eller inte, och suicid, även på längre sikt¹⁰.
- Ökad kunskap om suicid och självskada behövs och kan vara särskilt aktuellt när det gäller barn. Det är angeläget att följa utvecklingen och frågor väcks om andra åldersgrupper kan få en liknande ökning av avsiktlig självdestruktiv handling. Det är också angeläget att bevaka om resultaten i denna studie kan innebära en ökning av suicid bland flickor på sikt.

9 Giftinformationscentralens årsrapport 2021. Giftinformationscentralen, 2022.

10 Finkelstein Y et al. Long-term outcomes following self-poisoning in adolescents: a population-based cohort study. *The Lancet*. 2015;2.